

*Проф. Делчо Порязов
председател на Съюза на
икономистите в България*

СЪС СЛОВО ЗА ЕДНО ПО-ХУМАННО ОБЩЕСТВО

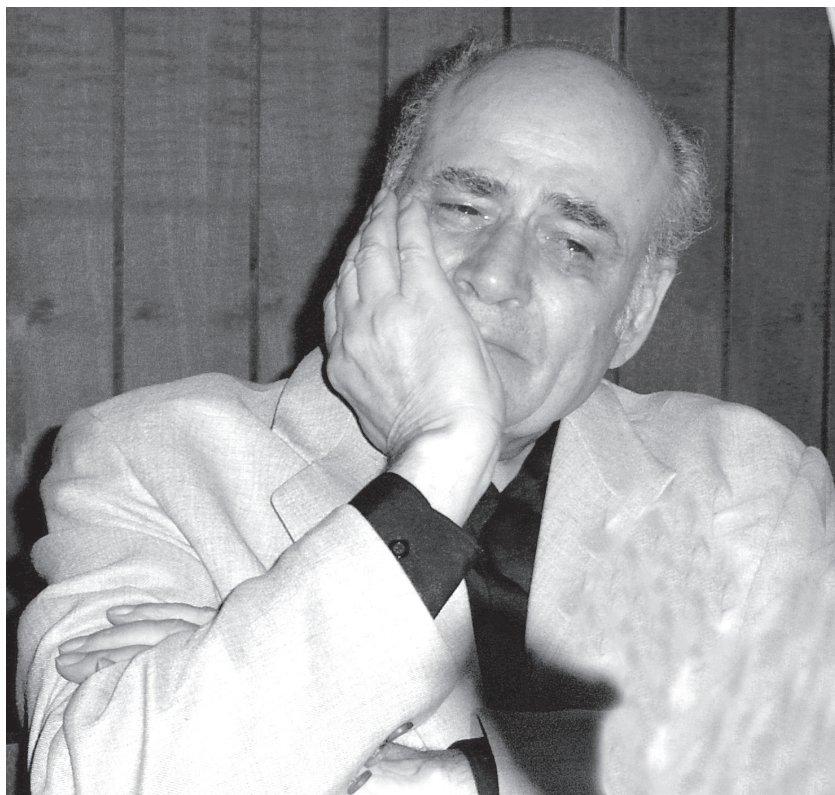
За Коста Андреев

Тръгнеш ли от Горно поле, моето родно село, през Фурнажика и пребродиш ли бързоструйното Улу-дере, веднага ще се окажеш на отсрещния бряг, където са накацали бели еднокатни къщурки.

Има-няма повече от 4-5 километра. А викнеш ли в Чала с пълно гърло по стадото овце и кози, ще те чуе цялото селце. Тук е родното място на Коста Андреев – село Малко Брягово, община Маджарово. Историческо място за всички тракийци.

Сгушено в пазвите на Югоизточните Родопи, селото дава подслон през 1920 година на бежанци от Западна Тракия. Тук се заселват и родителите на Коста Андреев. Мястото е с широк простор на юг към бреговете на Бяло море. Пък и не е много далеч, „ден пешеходен път” до старото гнездо на семейството – Доганхисар. Бързо се извървява. Защото, както всички тракийци, така и те винаги са живели с надеждата, че един ден ще се завърнат в своята „каматна” (хубава) Тракия.

Детските години на Коста Андреев са орисани от трагичната съдба на тракийските българи. В неговата люлка жриците не са поставили нито едно цвете. Тя е изтъкана от груба козя вълна и не е покрита с бели постелки. Материално семейството се бори, за да оцелее физически. Духовно живее с християнската вяра и моралните ценности на старите бъл-

*Последната среща на Коста Андреев
с хасковлии, 08.06.2006 г.*

гарски родове.

В замяна на материалните несгоди, които формират физиката на човека, в духовно отношение природата е била щедра към Коста Андреев. Тя го е надарила с големи умствени възможности. Родителите му внушавали духовни добродетели, любов към труда и учението. Вроденият интелект и вгълпеното трудолюбие допринасят за бързото изграждане на бъдещия интелектуален деец. И всичко това сякаш за да се компенсира бедността, в която е израснал.

Първоначално образование (до 4-ти клас) малкият Коста получава в родното си село, но тъй като тук няма школо с погорни класове, той завършва прогимназиално образование като частен ученик в съседните села. Родителите му са доволни, защото през цялото време помага на семейството – труди се на нивата или пасе дребния добитък в гората, а в края на учебната година полага годишен изпит за завършен прогимназиален клас. Средно образование Коста Андреев получава в реномираната гимназия „Неофит Рилски” в Харманли, която впрочем дава образование на много видни интелектуалци. Висше образование по журналистика той получава в Московския държавен университет, където по това време – петдесетте години на миналия век, се изпращаха най-талантливите български младежи.

Житейските пътища на хората са различни. И нашите с Коста въпреки териториалната близост на родните ни места не бяха в една и съща посока. Всъщност аз с него се срещнах за първи път през есента на 1949 г. в Харманли. Той беше завършил средното си образование и работеше в околийския комитет на младежкия съюз. Аз дойдох от Крумовград, за да завърша последния клас, тъй като там гимназията беше непълна. Еднаквата бежанска и земляческа съдба ни сближи бързо. За това съдействаше единомислието ни по развитието на обществото, което почувствахме веднага и двамата, но за кратко. Коста замина за Москва, а аз отидох да учителствам по родните места. След две години и моя милост пое пътя към висшето образование – завърших Финанси в Стопанската академия в Свищов. Разделихме се. И всеки тръгна по своя път. За да се съберем отново в София в зрялата ни възраст.

— — —
Да се разказва за Коста Андреев е много трудно. Първо, защото той беше майстор на литературния израз и сло-

вата по негов адрес трябва да подхождат на неговите думи за другите. Иначе, макар и в отвъдното, няма да го уважим по достойнство. И второ, тъй като неговото жизнено дело е толкова многостранно и значимо, че всеки не без основание се страхува дали ще го представи цялостно. Въпреки всичко това да се пише за Коста Андреев е вълнуващо. Той е творец и голям българин.

Разлиствайки житейските страници на Коста Андреев, читателят непременно ще открие, че той „воюва” с едноединствено оръжие, чието име е „Слово”. Той беше щастлив, че неговото оръжие не убива никого, а само убеждава и възпитава. Със слово Коста Андреев внушаваше добродетели и морални ценности. Събуждаше чувства на патриотизъм. Държеше буден духа на българина, съдействаше да се изгражда една друга – нова България.

През целия си живот Коста Андреев се труди на културния фронт. Той беше КНИЖОВНИК в истинския смисъл на думата. И ако търсим физическо олицетворение на тази дума, непременно ще го намерим в неговия образ. Близо три десетилетия Коста Андреев работи във в. „Труд”, през едно от които е негов главен редактор. Немалко време е зам. главен редактор на официоза „Работническо дело”. След 1989 г. основа левия вестник „Земя”. И още нещо – работи като секретар на Международната организация на журналистите със седалище в Прага. Приет е за член на Съюза на българските писатели.

Словото на Коста Андреев е във формата на пламенна публицистика или художествена проза. Множество са неговите статии в периодичния печат и най-вече изданията, които сам оглавява. Трудно е да се изброят. Дано един ден бъдат подредени в самостоятелно томче. Но в това отношение по-важна е една друга подробност. Той е автор на повече от 15

книги, посветени на публицистиката. От респект към неговото творчество не мога да не спомена заглавията на поне три от тях. „Греховно време”, „О, миг, не спирай” и „Отглас от едно крушение”.

Дарованието и творческата продуктивност на Коста Андреев намират продължение и в другото направление – художествената проза. Той е майстор на късите разкази. Остави на идващите след него и немалко повести и романи. И пак от уважение към неговата личност и памет ще посоча най-важните – „Вода от тракийските врисове”, „Гласове от близо и далеч”, „Жития” и др. На края на живота си написа и политическия роман „Круша дивачка”. В него с горчивина коментира, че българската държава вместо към по-голяма хуманност и цивилизованост се връща към примитивните остатъци на Запада. И в алегоричен смисъл по адрес на новите филизи – израстъци на крушата дивачка, заяви чрез един от главните си герои: „И тя е като държавата ни. Прави, струва, но все диви ги ражда”.

В тематично отношение словесното творчество на Коста Андреев е ориентирано в две посоки: за по-голяма хуманност в отношенията между хората в обществения живот и за силната привързаност към род и родина. С други думи, за човеколюбието и за трудолюбието. Неговите философски мисли и в двете направления носят белезите на социалистическия идеал, който той защитава до края на дните си и не само с писмено слово, но и като депутат в парламента и като един от творците на новата българска Конституция.

— — —
За човечността на Коста Андреев към хората може да се говори с часове. И е лесно обяснимо. То произтича от корените на бежанските неволи на рода му. Бедността, в която се изнизват неговите детски и младежки години, го кара да раз-

бира по-добре хората и да чувства тяхната болка като своя. Но човеколюбието на Коста има и друг оттенък. То се проявява тогава, когато негови братя по перо са допусkali поради една или друга причина някакъв политически пропуск. Знам догматически настроените блюстителите на марксизма-ленинизма и социализма колко безпощадни бяха по онова време, припознавайки в това идеологическа враждебност. С риск за себе си, но с вяра в човека Коста бранеше колегите си. И никога не сбърка. Спечели любовта на цялата пишеша гилдия.

Човеколюбието на Коста прерасна в родолюбие. За него „всичко българско и родно / любя, тача и милея” не е поза, а израз на вродената му носталгия към родната Тракия. Заедно с майчиното мляко той е закърмен с приказките за белокаменните къщи в полите на Южна Тракия, за ухаещите цветове на бадемовите градини, за тучните планински пасбища, огласяни от чановете на многобройните кози и овчи стада. И най-вече – за топлите води на Бяло море и тракийските врисове. Коста е роден в полите на Югоизточните Родопи, но огнището на родителите си в Беломорска Тракия той приема и като свое родно място. Пък и защо не, след като тези земи българите са отвоювали за себе си още преди хилядолетия.

Своето родно място и това на родителите си – едното сега в пределите на България, а другото в съседна Гърция, Коста обичаше с цялото си сърце. Ярък е споменът ми за идването му при мен в Министерството на финансите с молба да се отпуснат средства за асфалтиране на пътя до Малко Брягово, защото иначе селото си отивало в небитието, а му било мило за него. Спомням си и за трогателните благодарности след положителното решение, съпроводени с шеги, че ще може да захвърли гумените цървули, с които досега е отивал до родното място. Разказват как при последното си отиване, облян целия в сълзи, целувал родната земя и прегръщал останките

на бащината си къща. Видимо добре е осъзнавал, че краят приближава и раздялата става неизбежна.

Със същата сила на чувствата Коста Андреев обичаше и родните места на родителите си. Той никога не забрави Доганхисар и цялата китна Тракия. Написа и книги за нея. А заговореше ли за хубостите ѝ, думите се ронеха като медоносни капки от устата му. Погромът над тракийци през 1913 г. пълнеше очите му със сълзи. Остави ни и завет:

„Да се мълчи за историческите права на бежанците от страх да не разсърдим някого е недостойно национално поведение. Няма да ни простят мъртвите.

Няма да ни простят и живите.

И днешните, и утрешните.”

Знаменити думи. Не може да прибавиш нищо. Звучат не само поетично. От тях бликат и патриотизъм, и родолюбие.

Такъв беше човекът Коста Андреев. Когато с тези редове напомням за неговата личност, правя го, защото сме връстници, орисани сме с еднаква бежанска съдба и най-вече защото сме земляци. Земляци от две почти неизвестни селца, захвърлени в последните скатове на Източните Родопи, забравени от Бога и незапомнени от последните български царе. Между другото – тяхната фамилия е виновна за трагедията на тракийския ни род в началото на миналото столетие.

Извървахме дълъг път. Коста ме изпревари няколко години още при раждането си. Изпревари ме и с делата си за една по-добра България. Не му завиждах. Напротив, радвах се. Изпревари ме и със смъртта си. Той все бързаше... бързаше...

Немирствата на моите мисли, идващи от неговото житие, ме водят до извода: човек става по-човечен, когато лично е преживял негодите на живота, когато изпитва състрадание

към болките на другите и когато негодува срещу безумията, които се ширят в моралния и политическия живот на обществото. Особено типични за България през последните двадесет години.

Поколението на Коста Андреев живя в бурно време. Човешкото общество обираше плодовете на прогреса, донесени от капиталистическата система, но и все по-ясно осъзнаваше нейните недъзи. Епохата започна все по-настойчиво да търси нова социално-икономическа организация на човешката общност. Затова ХХ столетие бе изпълнено с въстания, революции и нечувани до този момент световни войни. В резултат на всичко това се появи социалистическата система. Коста я възприе с възторг. Изписа много редове в нейна подкрепа. Много скоро обаче се проявиха недостатъците на социалистическото общество, изградено по съветски аналог. Особено в неговата политическа структура и тоталитарното управление на държавата.

А Коста вече бе в зряла възраст и от неговия проницателен поглед не можеше да избегне недоволството на широките народни маси. Трябва да призная, че той положи много усилия, за да се отстранят видимите пороци и да се направи обществото в България по-хуманно.

— — —
Коста Андреев дойде на този свят без нищо. Влезе в елита на българската нация без ничия закрила, не получи и подкрепа от никого. Стоеше гордо сам зад себе си. Написаното собствено от него слово за човешката хуманност и родолюбие остана единствената препоръка в аспирацията за място в културната история на България. Той даде много за цивилизацията на българското общество и не поиска нищо от него. Справедливо ще бъде да го помним. Греховно ще е, ако го забравим!